

UNITÁRIUS ÉLET

XXII. ÉVF. 1. SZÁM

1968. JANUÁR—MÁRCIUS

Húsvét

„Mit keresitek a holtak között az élő?
Nincs itt, hanem feltámadott?”

(Lukács 24,5—6.)

Unitárius szent évünk húsvétján, mivel köszönhetőnek méltóbban és kifejezőbben szeretett híveinket, testvéreinket és barátainkat, mint ezekkel a Lukács evangéliumából vett igékkel: „Mit keresitek a holtak között az élő? Nincs itt, hanem feltámadott!” Számunkra ennél kifejezőbben semmi sem érzékeltetheti a húsvéti gondolat mélységét és felemelő erejét, mint az a kép, amelynek első záróakkordja ez az evangéliumi mondat:

„A hétnek első napján pedig, kora reggel, a sírhoz menének, vivén az elkészített fűszerszármokot, és némely más asszonyok is velök. És a követ a sírról elhengerítve találák. És mikor bementek, nem találák az Úr Jézus testét. És lőn, hogy mikor ők e felett megdöbbenének, imé két férfiú álla melléjük fényes öltözetben: és mikor ők megrémülvén a földre hajták orcájukat, azok mondanák nékik: Mit keresitek a holtak között az élő? Nincs itt, hanem feltámadott; emlékezzetek rá, mint beszélt néktek, még mikor Galileában volt”.

Ez a bibliai kép fejezi ki dávidferenci teológiánknak egész központi magvát, lényegét!

Nem jól emlékszik Jézusra az, aki elfelejtette mindazt, amit ő maga mondott. Jézus pedig azt mondotta tanítványainak, hogy harmadnapra fel kell támadnia! Az új igazságokat az értetlenségnek, a hamis konzervatívizmusnak, a rugalmasságát vesztett gondolkodás fanatizmusának „bűnösei” mindig igyekeznek útjukban feltartóztatni és megölni. Jézus pontosan tudta, hogy az isteni igazságoknak az útja is ilyen. Ezt tudta Dávid Ferenc is, aki azonban jól emlékezett arra, amit Jézus mondott Galileában és ezért írta testamentumának vérrel írott igéivel, hogy „az igazságot útjában pedig semmi föl nem tudja tartóztatni!”

Alapítása 400. éves történelmi évfordulóját ünneplő

unitárius anyaszentegyházunk, egész eddigi történelme folyamán hányszor de hányszor kellett erősítse hitét és öntudatát ezzel a húsvéti üzenettel? A világ mindig hajlamos volt pontot tenni a dolgok végére. Sírba temetni az előbb meggyötört és megkínzott új igazság képviselőit. Hatalmas záróköveket hengeríteni a sírokra és kemény, kiméretlen őrizőket állítani, nehogy feltámadjon valaha is a végleg eltemetettnek hitt igazság, amelyet a hatalom erejével úgy ítéltek el, úgy bélyegeztek meg és úgy öltek meg, mint kárhuzatos bűnösöket és tévtanokat!

Dávid Ferenc is ezért választotta az erdélyi reformált papságnak és saját maga személyének címerül ezt az itt fent közölt címerpajzsot, pecsétet. Fáratlan a maga nemében. Tökéletes kifejezése az evangéliumban hirdetett gondolatnak. Jól vessük szívünkbe ezt a képet, hiszen Dávid Ferencről örököltük, mint unitárius hitünknek legközpontibb lényegét kifejező szimbólumát. Jól nézzük meg ezt a képet: őskeresztények idején Jézust emberi alakban nem volt szabad ábrázolni. (És ez is szép unitárius gondolat!) Mert nem babonás félelem tartotta vissza őket az emberábrázolástól, hanem a tapasztalat. Túl sok Cézár kőbe vagy bronzba vésett szoborképét látták a bazilikában félistenként felállítani ahhoz, hogy mindent elköveessenek, hogy Jézussal ez meg ne történhessen! Nem bebalzsamozott testet, nem érzékszerveket gyönyörködtető alakot akartak Istenként kiábrázolni. Hanem a képet is az igazság jelképeként, mint eszközt akarták igénybe venni az evangéliumi gondolat jobb megértése érdekében. Jézust mindig az Agnus Dei, Isten báránya képeben ábrázolták. Így áll előttünk címerpajzsos képünkön is. Benne áll az iramló folyam vizében, amely a haladó élet örök változást és örök mozgást jelképező életfolyama. Virágfűzér köti össze a golgotai kereszttel. Ez a viráglánc is a megújódott élet tavaszos hírnöke, amely arról beszél, hogy a virágzást követnie kell majd a termés beérésének is. És a kereszttel, amely elválaszthatatlan Jézustól, mint az Isten „bárányá”-tól, üres. Hiába szegezték erre a keresztre az ember fiának meggyötört és meggyalázott testét és vele együtt az új és istenibb igazságot, hiába keresed, akár milyen gyötrelmet állott is ki a meggyalázott és meggyalázott testet és a megfeszített és töviskoszorúval koronázott igazságot, — nincs már a kereszten! Nem lehet a holtak között keresni az élő, mert már feltámadott! A kereszten a megkínzott és megalázott ember fiának teste helyett ott van diadalmas vett hitének győzelmi fehér zászlaja. Igen, a diadalmas hit fehér lobogója a megüresedett kereszten! Ez a legunitáriusabb szimbólum. Ez a dávidferenci címer unitárius keresztje.

Sokszor merült fel anyaszentegyházunkban a gondolat, hogy a kényszeregyességekkel ránkényszerített szertartásainknak és szokásainknak unitárius revízióját végezzük el és vizsgáljuk meg, hogy a korszerű és modern unitárius teológiai elvek szempontjából nekünk van-e „a keresztről szóló teológiánk?” Nos, eme lényeges teológiai kérdéstről nem kell vitatkoznunk, mindaddig, míg hű és korszerű követői akarunk maradni az első századok unitárius kereszténységének és minden esetre egyházalapító első püspökünk eme teológiai elvéhez, amellyel ezt a szimbólumot az erdélyi unitárius

(egyetértő) lelkészeknek s a maga saját személyének címerévé, jelképévé tette. Ugyanis a címerpajzs fölötti négy betű — STUM — annyit jelent latinul, mint: Sigillum Transilvanorum Unitariorum Ministrorum. Magyarul: Az erdélyi egyetértő (unitárius) lelkészek címerpecsétje. A címerpajzs két oldalán levő F és D betű Dávid Ferenc nevének — Franciscus Davidis-nek a rövidítése. Ezt a címerpajzsot mint pecsétet Dávid Ferenc minden hivatalos okmányán használta. Bizonyosan tudjuk, mert okmányos bizonyíték van róla, hogy már 1557-ben is, ami azért is érdekes, mert minden további vitát feleslegessé tesz történelmünk számára „UNITARIUS” nevezetünk eredetét és jelentéstartalmát illetően! „Unitárius” tehát annyit jelent a szó dávidferenci értelmében, mint „Egyetértő”, azaz egyetértésre törekvő! Ez természetesen fejezi ki az oekumene gondolatát is! Mi ezt már a XVI. században képviseltük és gyakoroltuk és annyira unitárius hitszemléletünk lényegéhez tartozik, hogy ne-

vünkben mind máig meg is őriztük; az unitarizmusnak az Isten-egységre vonatkozó teológiai elveit csak később hozták vonatkozásba az „unitárius” nevezettel. Ma már természetesen ezt a jelentéstartalmat is szívesen vállaljuk.

Húsvét van és anyaszentegyházunk megalapítása 400. évfordulójának emlékűnépére készülődvén, Isten iránti hálától hangosabban megdobbanó szívünk szeretetével és Dávid Ferenctől örökül kapott jézusi hitünknek jövőbe tekintő látásával nézünk fel a Golgothára. Felujjong bennünk a húsvéti lélek, látjuk az iramló élet folyamában álló jézusi valóságot, a tavaszi virágok megújódást hirdető ígéréteinek szépségét és látjuk a megüresedett keresztet, amellyen ott lobog diadalmasan jézusi hitünknek hófehér diadalmi zászlaja és nem keressük „a holtak között az élő”, mert tudjuk, hogy rajtunk keresztül is él!

R. Filep Imre
püspöki helynök

Prágai békegyűlés

E „vietnami” képet az angol unitáriusok „The Inquirer” c. hetilapjából vettük át.

„Keressd a békességet és kövesd azt”

(Zsolt. 34:15/b)

„Mentsétek meg az embert, a béke lehetséges”.

Ez volt a vezérgondolata a Keresztény Egyházak Békekonferenciájának, amely folyó évi március 31. és április 5. között tartott Csehszlovákia fővárosában, Prágában. A világ minden tájáról, mintegy 500 delegátus érkezett a keresztény egyházak képviselőitől erre a nagyjelentőségű nemzetközi béketalálkozóra. Hazánk keresztény egyházait mintegy 40 tagú küldöttség képviselte, amelynek tagjai sorában ott láttuk hazai protestáns testvéregyházaknak valamennyi püspökét és egyházi vezető személyiségét. A magyar küldöttségben egyházunk főpásztora, R. Filep Imre püspöki helynök is részt vett és osztozott a prágai békekonferencia felelősségteljes munkájában. A Prágai Keresztény Békekonferencia számos bizottságban tárgyalta meg korunk és napjaink legdöntőbb fontosságú kérdéseit és dolgozta ki javaslatait a világ békéjének megmentése érdekében. Természetesen kerültek napirendre a békét elsőrendűen veszélyeztető kérdések, mint pl. a vietnami háború, amelyben a szabadságáért küzdő vietnami nép alapvető létérdekeit veszélyezteti az amerikai imperializmus agressziója. Vagy a közel-kelet számos veszélyt magában rejtő helyzete és az általános európai biztonság kérdésével összefüggő problémák. A hatalmas anyagot lapzártáig még nem állt módunkban feldolgozni s így a prágai békekonferencia nagy horderejű munkájára lapunk következő számában még visszatérünk. Öröm volt szá-

munkra, hogy Prágában nyugati testvéregyházainknak számos kiemelkedő személyiségeivel találkozhattunk, köztük dr. John Kieltyvel, az angol unitárius egyház fejével, az IARF-Világszövetség alelnökével, valamint az amerikai unitárius-univerzalista egyház neves képviselőivel, akik különösen a vietnami kérdésben tettek ki bátor és unitáriusokhoz méltó állásfoglalásukkal.

Dr. Bartha Tibor református püspök látogatása egyházunkban

Dr. Bartha Tibor, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, a Református Konvent elnöke, a Magyarországi Ökumenikus Tanács elnöke, dr. Dusicza Ferenc reformátusi konventi főtanácsos kíséretében látogatást tett R. Filep Imre püspöki helynökönél, február 16-án, viszonzva püspöki helynökünknek nála tett korábbi debreceni látogatását. Dr. Bartha Tibor püspök átnyújtotta meglehetősen ajánló sorok kíséretében a „Második Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve” című jubiláris kiadványát a Magyarországi Református Egyháznak.

Dr. Bartha Tibor püspök felkérte püspöki helynök atyánkiát, hogy a Magyarországi Protestáns és Ortodox Egyházak küldöttségében, mely a III. Keresztény Béke-Világgyűlés prágai ülésére készül, vegyen részt személyesen is unitárius egyházunk képviselőjében március 31 — április 5 napjain.

Unitárius egyházunk örömmel kapcsolódott bele a békeszolgálatnak ebbe a rendkívül fontos munkájába. Amint azt lapunk más helyén hírül adtuk, R. Filep Imre püspöki helynök részt vett a prágai Keresztény Béke-Világgyűlésen, tevékenyen munkálkodván a béke szolgálatában.

Dr. Káldi Zoltán püspök kitüntetése

Unitárius egyházunk egész vallásközönsége a testvéri szív örömeivel fogadta azt a valóban rendkívüli hírt, miszerint finn testvéreink államfője Dr. Káldy Zoltán evangélikus püspököt a Finn Oroszlán Lovagrend I. osztályú parancsnoki fokozatával tüntette ki. E magas kitüntetés méltán érte testvéregyházunknak a szolgálatokban fáradhatatlan püspökét. „Együtt örvendezünk az örvendezőkkel...” és ezen az úton is tolmácsoljuk unitárius vallásközönségünk jókívánságait, kérve Isten áldását Dr. Káldy Zoltán püspök életére, hogy nemes szolgálatát a világ békéjéért, az egyházak és a népek testvéri kapcsolatainak elmélyítéséért töretlen erővel tudja folytatni.

80 éves dr. Kiss Elek püspök

A Magyarországi Unitárius Egyháznak a második világháborút követően szembe kellett néznie a történelmi valósággal. Kilenc egyházkör közül nyolc, az ősi püspöki székhellyel együtt, Romániában fektette új alapokra életét, új egyházalkotmánnyal, amely a Romániai Unitárius Egyház Szervezeti Szabályzataként nyert törvényes elismerést. A régi nyolc egyházkör (esperesség) hat új egyházkörbe tömörült. A Magyarországi Unitárius Egyház, ősi Szervezeti Törvénye alapján, de ugyancsak a megváltozott történelmi helyzet követelményeinek megfelelően szervezte újra életét. A régi kilenc egyházkörből csak egy maradván Magyarországi területén, természetesen kellett összevonni az egyetemes egyházi jog- és feladatkört az egyházkörrel. A Magyarországi Unitárius Egyház központi székhelyét Budapestre kellett helyezni. Az esperesi tisztség, amely a második világháború után mintegy két évig külön zsinati felhatalmazással püspöki helynöki feladatkörre bővült, a Romániai Unitárius Egyház új Szervezeti Szabályzatának életbelépése pillanatától (1949-től) iuris dictionálisan a Szervezeti Törvény püspöki jogkörével azonosult. Ennek ellenére magyarországi unitárius egyházunkban megmaradtunk a „püspöki helynök”-i cím használatánál, mert függetlenül attól is, hogy az Erdélyen kívüli magyarországi területek már a XVI. században is külön püspökséget alkottak és külön püspökük volt Karádi Pál személyében, mégis megmaradtunk a jelenleg is használt magyarországi egyházfői címnél a 400 éves közös történelmi múltra és a töretlen lelki egységre való utalás jelképeként. A romantikus unitárius köztudat amúgyis úgy tudja és úgy melengeti szívében az „unitárius püspök” fogalmát, mint amelyből valóságosan, személyre vonatkozóan csak egy van az egész világon! Vitathatatlan tényként szögezhetjük le mi is, hogy a világon minden unitárius ember és hitközösség ugyanazzal a tisztelettel tekint a mindenkor kolozsvári unitárius püspökre, mint amilyen pl. a keleti ortodox egyházak a konstantinápolyi eokumenikus patriarkára tekintenek, vagy mint amilyen szeretet és elismerés övezi a „primus inter pares” elv alapján a keleti ortodox egyház moszkvai pátriárkáját.

A mi „eokumenikus pátriárkánk” a Dávid Ferenc püspöki székében egyházát kormányzó és 80. születésnapját március 28-án betöltött dr. Kiss Elek püspök.

Bár a XC. Zsoltár 10. verse azt mondja, hogy „A mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő...” mi mégis azért adunk hálát Istennek,

hogy ezt a „legfeljebbet” dr. Kiss Elek püspök személyében úgy bizonyította, hogy olyan szellemi és testi erővel, egészséggel áldotta meg, hogy bizton remélhetjük, hogy még hosszú, nagyon hosszú éveken át fogja tudni szolgálni fáradhatatlan munkásságával az unitárius gondolatot.

Dr. Kiss Elek a huszonhetedik, Dávid Ferenc püspöki székében. Medeséren született, Udvarhely vármegyében, 1888. március 28-án. A nyolc gyermekes családban ő volt az ötödik. Szülei a firtosmartonosi születésű Kiss András és a medeséri Dobos Berta voltak. Egyszerű földműves emberek, de a székely emberiségnek abból a fajtájából, akik gyermekeiket igényesen nevelték

szegénységükben is és az útitársnyája hamuban sült pogácsája mellé hozzá tudták adni a szellemnek és a léleknek azt a kenyerét is, amely nagyszerű lelki elemőzsiául szolgált egy hosszú élet számára is. Dr. Kiss Elek elemi iskoláit Medeséren, alsófokú gimnáziumi osztályait Székelykeresztúron, a felsőfokúakat a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban végezte. Itt tett érettségét is. 1908. szeptemberében kezdte meg tanulmányait a kolozsvári Tudományegyetem bölcsész karán. A rá következő esztendőben az Unitárius Teológiai Akadémia hallgatója is lesz.

1913-ban fejezi be egyetemi tanulmányait és írja meg bölcsészdoktori disszertációját „A személyiség pedagógikájának alaptényezői”-ről címmel. Ugyanebben az évben fejezi be tanulmányait az Unitárius Teológiai Akadémián is, mint évfolyamának kitűnőrendű hallgatója. A Tudományegyetemen olyan kiváló professzorok dícsérték képességeit, mint Schneller István, Böhm Károly és Pauler Ákos. Az Unitárius Teológiai Akadémián pedig dr. Boros György, Csifó Salamon és Gálfi Lőrinc professzorok méltányolták kiváló szorgalmát és tehetségét.

1913-tól 1915-ig az angliai Man-

chester College tudományos kutatással foglalkozó lelkészjelöltje Oxfordban. Nagy hatással van rá dr. Carpenter, a világhírű tudós, akinek tanítványa. Az első világháború megszakítja angliai tanulmányait és csak a Nemzetközi Vöröskereszt segítségével tud Dánián keresztül hazájába visszatérni.

1915. augusztus 12-én kezdi meg unitárius lelkési pályafutását és munkálkodását az Udvarhely megyei kissolyosi egyházközségben. 1921-ben a Főtanács a kolozsvári Teológiai Akadémia ótestamentumi tanszékére választja meg, nyilvános rendes professzornak. Számos cikluson keresztül dékánja is a kitűnő nevű Teológiai Akadémiának. 1938-ban a Főtanács a főjegyzői tisztségre választja meg. Józán Miklós püspök halála után pedig, 1946. szeptember 15-én, a Székelykeresztúron tartott zsinaton püspökké választja az egyházi közakarat.

Dr. Kiss Elek püspök úgy tanári, mint főjegyzői, valamint püspökségének nehéz egyházkormányzati feladatai közepette is mindig időt talált arra, hogy gazdagítsa a tudományos teológiai és általános egyházi irodalmat egyaránt. Már az 1916–17-es években megjelenik kitűnő pedagógiai munkája „Az értelmi és erkölcsi nevelés viszonya” címen. Lefordítja dr. Carpenternek két könyvét. 1924-ben jelenteti meg kitűnő tankönyvét az ótestamentumi teológiai tudományok szakköréből „Az isteni törvény útja” címmel. 1925-ben jelenik meg „Unitárius hit és erkölcstan”-a. Ugyanezen évben látogatást tesz Angliában és 1931-ben Dániában. 1933-ban közzé teszi az amerikai testvéregyház fejének, dr. Alfréd Hall-nak munkáját „Egy unitárius hitvilága” címen. A második világháború kitöréséig számos nemzetközi konferencián vesz részt és aktív tevékenységet fejt ki az IARF világszövetségben. Ott van Arnheimben, Hollandiában, a dániai Koppenhágában és az angliai Oxford konferenciáin. 1933–35 között adja ki „Unitárius evangélium” című folyóiratát. Emellett állandó munkatársa minden unitárius folyóiratnak és egyházi lapnak. Szerkesztője volt hosszú időn át az Unitárius Közlöny-nek és társszerkesztője hírneves tudományos folyóiratunknak, a Keresztény Magvető-nek. 1949-ben jelenteti meg a modern élet problémáit felölelő könyvét: „A világ fejlődése az atom szemléletében” címen.

Lehetetlen felsorolnunk akárcsak legjelentősebb alkotásainak megjelent, vagy még kéziratban kiadásra váró műveinek címét és jelentőségét, még kevésbé van lehetőségünk itt most arra, hogy kiemelkedő tudományos és irodalmi tevékenységét részletesebben elemezzük és értékeljük. Bizonyos azonban az, hogy uni-

tárius egyháztörténelmünkben és püspök elődei közül nem sokan múlták felül termékeny irodalmi munkásságát.

Dr. Kiss Elek püspök jelentős közéleti személyiség is, aki hű „unitárius” nevezetünk eredeti jelentéstartalmához (egyetértő, egységre törekvő). Nagy érdemei vannak a Romániai egyházak testvéri kapcsolatainak ápolása terén és közismert az a rendkívül szívélyes jóviszony, amely a keleti ortodox egyház pátriárká-jához fűzi. A romániai Keresztény Egyházak Béketanácsa munkájában tevékeny részt vállal és a béke szolgálatában kifejtett lelkes tevékenységéért magas állami kitüntetésekben részesült.

Részt vállalt az Unitárius és Szabadelvű Keresztények Világszövetségének, az IARF-nek második világháborút követő munkájában, is,

személyesen tevékenykedve az IARF 1964-es hágai és az 1966-os londoni konferenciáján. Mély benyomást keltett és kedves emlékként él híveink szívében magyarországi látogatása is.

A testvéri Romániai Unitárius Egyház is ez év augusztusában, egyetemes unitárius életünk „Mekkájában”, Kolozsvárott készül megünnepelni egyházunk megalapítása 400. évfordulóját. Már is bejárta az egész unitárius világot azoknak az áldozatos elkészületi munkálatoknak a híre, amellyel a nagy ünnepre készülnek. Templomokat renoválnak, parókiákat tataroznak, áldozatokat hoznak és nem marad el állami kormányzatuk nagyvonalú támogatása sem. Az építésnek, a külső és a belső megújulásnak élén mindenütt a püspök köztiszteletben álló, kimagasló személyisége áll. Nyolcvana-

dik születése napján ezért kívánunk mi is dr. Kiss Elek püspök atyánknak jó egészséget, erőt és azt a forró reményteljes hitet, amely őt eddig is egész életén át minden cselekedetében oly kitűnően jellemezte. És ha elfáradna és a megérdemelt pihenésre vágya, akkor övezze nyugalmának eljövendő éveit a hálas híveknek, az ő tudományán és hitén felnőtt és erőssé vált lelkeszeinek és hön szeretett szűkebb és tágabb családjának örömet, boldogságot, és áldást nyújtó szeretete. 80 esztendővel a vállán, mi mégis, mint rendíthetetlen egy szikla-tömbből metszett oszlopot látjuk magunk előtt, az ősz püspököt, és a magyarországi unitárius egyház egész hívő közösségének nevében születésnapjókívánságainkat küldjük, Isten áldását kérve a Főpásztor és Szerettei életére!

Ökumenikus szolgálat

Húsvéti elmélkedésünkben fenntebb már elemeztük az „unitárius” szó eredeti jelentéstartalmát. Dávid Ferenc korában, a fogalom megszületése idején annyit jelentett, mint „egyetértő” azaz egyetértésre törekvő. Unitárius nevezetünk tehát hagyományyszerűen kötelez bennünket az ökumenikus gondolat képviselésére, hiszen mi születésünk első pillanatától kezdve íme nekünkben hordozzuk az egyetértésre, együttműködésre való törekvés ökumenikus gondolatát. Nyilvánvalóan ezt ismerte fel a Második Vatikáni Zsinat illetékes titkársága is, amikor Világszövetségünknek, az IARF-nek megfigyelőit a Zsinatra meghívta és 1965. szeptember 20–21. napjaiban vendégül látta a Zsinaton, mint az IARF. VB. tagját. R. Filep Imre püspöki helynök atyánkfiát. A Zsinat akkor a vallásszabadság schémáját tárgyalta. Érdekes történelmi pillanat volt, amikor ezen a zsinati ülésen négyen: a holland remonstrans dr. Cramer, az IARF állandó megfigyelője, az Amerikai Unitárius Egyház feje, illetve nemzetközi osztályának igazgatója, dr. Dana McLean Greally, dr. Max Kapp és R. Filep Imre püspöki helynökünk személyében a legősibb történelmi unitarizmustól a legmodernebb humanista unitarizmuson át az egész szabadelvű keresztény irányzat képviselve volt és valóban történelmi látványt nyújtott az a kép, amikor a vallásszabadság kérdését tárgyaló ülés után a vallásszabadság legősibb képviselőit a római egyház bíbo-

rosai testvéries szívélyességgel vették körül. Természetesen a régi sebek nehezen gyógyulnak és az „egyetértés”-re szomjúhozó keresztény világnak még hosszú utat kell megtennie a teljes egyetértés mindenki által óhajtott valóságáig. Ezen az úton azonban most is a legtöbbit, a nemes cél érdekében, a példamutató cselekedetek építenek. Ezért volt és marad rendkívül jelentős esemény az az esküvő, amely ez év februárjában a budapesti Rózsadomb-i róm. katolikus templomban tartatott, amikor is a római katolikus vallású Csorba Zoltán és az unitárius vallású Vári Katalin a néhai dr. Zsakó István unokája, esküdtek egymásnak örök hűséget, mégpedig úgy, hogy a lelkiismereti szabadságot követve, a házasságot kötők mindenike a saját egyháza esküformája szerint tette le Isten színe előtt az esküt, saját egyházának lelkésze kezébe. Az egész esketési templomi szertartást a Ferencs-rendi Semjén páter és R. Filep Imre püspöki helynökünk közösen végezték, messzemenően tiszteletben tartva egymás hitét és szertartási szokásait. A nagyszámú közönség mélyen megindult lélekkel kulcsolta imára kezét, hogy négy évszázad múltán ennek az „egyetértő”, valóban ökumenikus keresztény szertartásnak részese lehetett!

Az ifjú párnak életére és az egyházak ökumenikus törekvéseire szívből kérjük Istennek áldását.

Jubiláris zsinati közgyűlés: 1968. augusztus 21-én

Megemlékezés egyházunk alapítása,
valamint a vallás és lelkiismereti szabadság törvénybe iktatása 400. évfordulójáról (1568—1968)

Dávid Ferenc

Egyházunk elnöksége előterjesztést tett E. K. Tanácsunkhoz, hogy hívassék össze f. évi augusztus 21. napjára a Magyarországi Unitárius Egyház rendkívüli ünnepi zsinati közgyűlése. A budapesti tartandó zsinati közgyűlés fog keretűl szolgálni egyházunk megalapítása, valamint a lelkiismereti és a vallás-szabadság elvének az 1568. évi törvény országgyűlésen történt törvénybe iktatása 400. évfordulója megünneplésének.

Már most felhívjuk egyházunk híveinek figyelmét arra, hogy e nagyjelentőségű ünnepségre történelmi felelőségünk teljes öntudatával készüljenek fel! Felkérjük híveinket, hogy lehetőleg már most igyekezzenek gondoskodni arról, hogy *augusztus hó 21-én* (az augusztus 20.-i alkotmány-ünnepet követő napon *szerdán*) Budapesten lehessenek. Vidékről felutazó híveink kellő időben szervezzék meg utazásukat, akár egyénileg, akár csoportosan; jólőre gondoskodván mindenki egyénileg a maga szállásáról, vagy arról, ami még célszerűbbnek látszik, hogy egy koradélutáni órákban Budapestre érkező vonattal érkezzenek a fővárosba és egy késő esti vagy éjszakai vonat-, vagy autóbusszjáratral térhessenek vissza lakhelyeikre.

A Zsinati Közgyűlés keretében tartandó emlékünneplésünk délután 6 órakor kezdődik, augusztus 21-én. Istentisztelet vezet be, amelynek szertartásrendjében részt vesznek külföldi testvéregyházaink kimagasló személyiségekből álló képviselői is. Úgy az istentiszteleti szertartást, valamint a Zsinati Közgyűlés menetét művészi zene- és énekszámok fogják emelkedettebbé tenni. A külföldi testvéregyházak számos cso-

portja vesz részt ünnepségeinken és mindenekelőtt jelen lesz azon a Budapesten ezidőtájt üléseit tartó IARF-Világszövetség elnöksége és végrehajtóbizottsága is.

A kolozsvári és a székelykeresztúri *véndiákok* is a Zsinati Közgyűlést megnyitó istentisztelettel vezet be találkozójukat. Erre a kedves alkalomra külön is hívjuk és várjuk a két ősi kollégium öreg diákját!

Anyaszentegyházunk *anyagi megépítése* lelkiismeretünkben fakadó feladatokat ró mindannyiunkra. Budapesten és vidéki híveink közül is már számosan adakoztak a „400. éves Zsákó Andor emléklap”-ra, amelynek célja és rendeltetése, hogy megteremtsük anyaszentegyházunk új anyagi bázisát, hogy ha bármilyen szerény keretek között is, de alkalmunk legyen a jövőben egyházközségeinknek és lelkészeinknek, valamint egyetemes egyházunk legégetőbb megoldásra váró feladatainak támogatást nyújtani. Lélekemlők azok a pillanatok, valahányszor is vasárnapi istentiszteleteinken a budapesti Nagy Ignác utcai templomban a „400. éves emléklap” aranykönyvében egyik vagy másik áldozatos szívű hívünk kegyes adományát bejegyzik. Jézusnak az a mondása: „Példát adtam tinéktek, hogy amiként én cselekszem, ti is azonképpen cselekedjétek” — elevenen él híveink lelkében. Hiszen az alapítványtevő ifj. Zsákó Andor három havi teljes jövedelmét ajánlotta fel, amelyhez dr. Kalotay Tibor atyámfia pontosan ugyanakkora összeggel csatlakozott, hogy kövesse őket az olyan példaadás, mint amikor egyik idős nyugdíjasunk egy teljes havi nyugdíjával, bérfizetésből élő híveink is nagy összegű adományaikkal tettek bizonyosságot arról, hogy megértették célkitűzéseink történelmi jelentőségét.

Perselypénz gyűjtésére hívjuk fel már most az ünnepségeken részt venni óhajtó híveinket és azokat is, akiket kötelezettségeik esetleg távol tartanának, de legalább jelképesen e nagy történelmi eseményen jelen óhajtanak lenni és a közösség terheiből a maguk részét vállalni óhajtják, hogy az általunk kibocsátandó *gyűjtő-borítékokba* az augusztus hó 21-én tartandó ünnepségig gyűjtsék össze 100,— forintos persely-adományukat, hogy Zsinati Közgyűlésünk ünnepi istentisztelete a perselyadományok begyűjtése alkalmával is ékes bizonyossága legyen annak az unitárius öntudatnak, áldozatvállalásnak és élniakarásnak, amely egyedül méltó négyszáz éves dicső történelmi múltunkhoz!

A Zsinati Közgyűlést követően a vendiákok és a hívek társas-vacso-

rán vesznek részt. Éppen ezért kérünk mindenkit, hogy mielőbb szíveskedjék részvételi szándékát bejelenteni E. K. Tanács, Budapest V., Nagy Ignác u. 2—4. címre, annál is inkább, mert a nagy érdeklődésre való tekintettel jó előre tudnunk kell a résztvevők számát, hogy biztosítani tudjuk helyüket úgy a zsinati istentiszteleten, közgyűlésen, valamint a társasvacsorán. Az emlékünneplések programjáról s az ezzel kapcsolatos eseményekről a jövőben is még híradással leszünk.

Budapesti híveinket kérjük, hogy akinek olyan lakása van, hogy külön szobát, egy vagy két ágyval, külföldi vendégeink elhelyezésére díjtalanul rendelkezésünkre tud bocsátani, körülbelül egy heti időtartamra, az szíveskedjék akár írásban, akár szóban közvetlenül R. Filep Imre püspöki helynököt megkeresni. (Telefon: 113—094).

Gépkocsival rendelkező budapesti híveinket is felkérjük, hogy amennyiben augusztus 20—30 napjai közötti időben alkalmanként gépkocsijukkal egyházunk rendelkezésére tudnának állani, külföldi vendégeink szállítására, úgy ezt szíveskedjenek ugyancsak püspöki helynök atyámfianál bejelenteni. Számítunk egyházunk minden hívének támogatására és ügybuzgalmára, hogy ezt a számunkra nagyszerű történelmi évfordulót méltó keretekben és történelmi múltunkhoz méltóan tudjuk megünnepelni.

A *fűzesgyarmati gyülekezetünk* március 9-én bensőséges ünnepség keretében ünnepelte 50. évfordulóját annak, hogy *Kincses Lászlóné* tiszteletes asszony, tanítónő, a volt felekezeti iskolánk szolgálatába állott s 28 éven keresztül olyan kimagasló munkát végzett, hogy egyházi és állami részről egyaránt a legnagyobb elismerést vívta ki magának. Legutóbb, éppen a múlt esztendőben kapott igen magas állami kitüntetést, amint erről lapunkban már hírt adtunk. Az egyházi Főhatóság részéről Bencze Márton főjegyző köszöntötte jubiláns testvérünket, majd László Andor lelkész és az idősebb, ill. ifjabb generáció tagjai járultak Kincses Lászlóné elé a szívnek őszinte szeretetével és a köszönet hálás szavaival azokért a szellemi és erkölcsi javakért, amelyeket a kiváló pedagógustól kaptak. Kincses Lászlóné tiszteletes asszony, ny. tanítónő meghatót szavakkal mondott köszönetet a spontán megnyilvánult szeretetért és megbecsülésért, külön is megköszönve R. Filep Imre püspöki helynök szóban küldött jókívánságait — ki betegsége miatt nem jelenhetett meg ez alkalommal Fűzesgyarmaton.

Az *UNITARIUS ÉLET* 1968. évi előfizetését — 18,— Ft-ot kérjük beküldeni a mellékelt csekkapon. Akik már beküldték 12,— Ft-ot, a 6,— Ft különbözetet szintén befizetni szíveskedjenek.

Unitárius irodalom

Unitárius jubiláris esztendőnknek eddigi legszebb ajándékát a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete adta. A „Régi Magyar Költők Tára” negyedik kötetét Stoll Béla szerkesztésében jelentette meg. Hangosat dobban örömtől szívünk, amikor kezünkbe vesszük ezt a több mint 700 oldalra terjedő, gyönyörű kiállítású, igényesen szerkesztett, a nyomdatechnika magasrendű művészetével megalkotott művet, gazdag illusztrációs anyagával, — mert az első címlapra nyitva a következőket olvashatjuk: Régi Magyar Költők Tára. XVII. század 4. Az unitáriusok költészete. Sajtó alá rendezte: Stoll Béla, Tarnócz Márton és Varga Imre. A könyvet lektorálta Klaniczay Tibor, a dallamokat összeállította: Papp Géza. A kötet egyes részeit átnézte: Keserű Bálint.

A Régi Magyar Költők Tára eme nagyszabású sorozatának ezen legújabb kötete eddig jóformán teljesen ismeretlen énekanyagot tartalmaz. „Az unitáriusok vallásos énekei mellett közli a világi költészet általuk művelt sajátos ágának, az oktató költészetnek termékeit, amelyek részletesen tájékoztatnak bizonyos korabeli mesterségekről (vasművesség, sóbányászat stb.), s ezért fontos művelődéstörténeti dokumentumok. Teljes egészében tartalmazza a kötet a szombatosoknak, ennek a különös erdélyi szektának énekeit is. A közreadott szövegekhez, amelyek többsége modern kiadásban még nem jelent meg — gazdag jegyzet anyag és a dallamok kottái kapcsolódnak.” Ezeket írja magának a kötetnek bevezető ajánlása.

És hadd idézzünk a könyv előszavából is: „A Régi Magyar Költők Tára XVII. századi sorozatának negyedik kötetében az unitáriusok ének költészetének a század első feléből származó emlékeit tesszük közzé. A magyar költészetnek ezt az ágát az irodalomtörténeti kutatás meglehetősen elhanyagolta; míg Erdély e sajátos hitfelekezetének ideológiájával az utóbbi évek marxista kutatása is behatóan foglalkozott, addig költői emlékeik többsége még modern kiadásban sem jelent meg. A kötetünkben kiadott énekek nagyobb része itt jelenik meg először.

A közzétett anyag első, nagyobb fele az unitáriusok egyházi énekeit tartalmazza. Időköre a század első három évtizede: az első unitárius énekeskönyv 1605—7 körül megjelent énekeivel kezdődik és Thordai János 1627-ben szerzett verses psaltériumával zárul. Az 1632 körül megjelent második unitárius énekeskönyv új anyaga is feltehetően még a 20-as években keletkezett. Ez az időszak az unitárius egyházi énekköltészet nagy fellendülésének az ideje. A 30-as évektől kezdve viszont teljesen elhal, mindössze a század legvégén jelenik meg egy-két új ének. — Ezt az anyagot egészíti ki két unitárius szerzőnek, Szentmártoni Bodó Jánosnak és Kolosi Török Istvánnak munkássága. Az ő munkásságuk már nem egyházi, sőt részben már nem is vallásos jellegű; a régi magyar irodalom egy sajátos műfaját, a mesterségszolgálat éneket teremti meg.”

Meg kell vallanunk, hogy kis egyházunk anyagi lehetőségeinek korlátozottsága talán sohasem tette volna lehetővé számunkra, hogy egyetemes magyar művelődéstörténeti szempontból is igen jelentős XVI. és XVII. századi unitárius egyházi és világi költészetünket felölelő ilyen hatalmas munkát jelentessünk meg. Ezért külön hálával tartozunk a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete kitűnő vezetőinek és munkatársainak.

Reménykedünk abban, hogy ez a nagyszerű munka ösztönzőleg fog hatni ma élő unitárius költőinkre és zeneművészeinkre, hogy a múltnak gazdag anyagából merítve, hitelesen és magas színvonalon alkossák meg az egyházi szakemberek bevonásával azt az új unitárius énekeskönyvet, amely legyen olyan, hogy századok múltán is érdemes legyen az unitárius költészet arra, hogy a tudomány legmagasabb fórumán fontosnak és nélkülözhetetlennek minősítsék az egyetemes magyar kultúrtörténeti életben. Köszönjük a Magyar Tudományos Akadémia drága ajándékát.

A diákszék

— Epizódok a 80 éves Dr. Gyulai Zoltán akadémikus gyermekkorából, — húga visszaemlékezései.

A diákszéket akkor csináltatták szüleim, amikor Zoltán bátyámat Tordára vitték első gimnáziumba. Én akkor pályás lehettem, de mama gyakori mesélgetéseiből az apró epizódok megmaradtak emlékeimben.

A tordai gimnázium amolyan félig az unitárius egyház áldozatából, félig a tordai iparos társadalom hozzájárulásából létrejött tudományvár volt. Asztal került a dolgozóba, de széket minden diák maga kellett vigyen. Tőlünk, a nagy családból, nem adhattak oda egy széket sem, arra meg nem telt, hogy rendes asztalostól, a többi diákéval egyforma karosszéket vegyének. Jó volt amit Szabó Laji 2 csomag dohányért néhez cserefából kibárdolt. Egyszerű ülőlap négy lábbal, festetlen darabos munka; így faragta a komjátszegi barkácsoló. De azért úgy tanult rajta Zoltán, hogy első lett az osztályban! Csak azt szokta nehezen érzékeny szívével, hogy csak az ebéd-koztyja volt meg rendszeresen. Sorra főzték az ebédet a tordai vargák, csizmadiák, mészárosok feleségei, s a napos diákok vitték nagy kondérban az internátusba. Téli napokon a kiáradó gőzön melegítette fázós kezét a kisdíák, mert nálunk, a sokgyermekes szegény tanítócsaládban kesztyűre nem telt, bár cipő jusson tíz gyermeknek! Reggeli és vacsora a tarisznyából került ki, amit anyánk minden szombaton megtömve küldött a vásárra menő szekerekkel.

Gizi néném is akkor adták be a polgáriba, de leányinternátus nem volt, — ő egy távoli rokonunknál, Kata néninél, volt szállásban. Anyám sokszor emlegette, hogy Zoltán eleinte sírva panaszkolt, hogy Gizinek könnyű, mert neki éppen úgy meg van a reggeli, ebéd és vacsorája, mint otthon. A végén aztán anyám kedvence megszokta a rendezetlen viszonyokat.

Aztán következtek sorra Béla, Árpád. Nekik is faragtattak egy-egy diákszéket, megtömték a szalmazsákokot és a tarisznyát, felkötötték a szekérre és bevonultak Tordára. Mikor legkisebb bátyám, Ferkó is sorra került, Zoltán már átment Kolozsvárra, a Berde alapítványból épült szép nagy gimnáziumába az unitárius egyháznak. Ott már teljes koszt várta a tanulni vágyó szegény fiúkat. A Zoltán diákszékét Feri örökölte. Ő sem hozott rá szegyet: ő is osztályelső volt kezdettől. Két év múlva Árpáddal együtt Kolozsvárra került, Béla tanítóképzőbe ment, — így a három diákszék hazakerült. A két magasabbon a mosogatótálakat tartottuk, a Zoltánén üldögéltünk vagy babaházat rendeztünk be húgaimmal. Aztán lassan felnőttünk. Mikor apánk meghalt, Nagyajtára költöztünk, ott kezdtem tanítani. Zoltán bátyámról akkoriban semmi hírt sem kaptunk, mivel 1915 októberében orosz fogságba esett. Az 1917-es forradalom után sem jött levél tőle; szegény anyám sokszor elsíratta halottnak hitt fiát. Költözéskor sok nélkülözhető tárgyat elajándékozott a falusiaknak, így a két magasabb diákszéket is. De az elsőt, a Zoltánét, Ajtára is elhozta. Azóta a diákszék nagyon megkopott, egyik lábát cokolni kell, hogy a teknő le ne csússzon róla. Sokszor mondják húgaim, hogy legjobb volna tűzre tenni, de én nem tudok megválni tőle. A lábak végét kikezdte az idő, a víz lassan apró gödröket horpasztott és korhasztott az ülőlapján és máshol is, de én most is dédelgetve őrzöm, kedves-sé teszik az emlékek, melyeket vele kapcsolatban édesanyánk mesélt.

Nagyajta, 1968.

Gyulai Ilona ny. tanítónő

Kedves Olvasóinknak

Istentől áldott boldog húsvéti ünnepeket kíván
a Szerkesztőség

„Honpolgárok és világpolgárok”

Dr. Mikó Imre könyve

A fenti cím alatt a közelmúltban „Tíz esszé” látott napvilágot az Irodalmi Könyvkiadó (Bukarest) gondozásában. Dr. Mikó Imre, kolozsvári unitárius egyházi főgondnok tollából. A jeles szerző, aki már hosszú közírói és társadalomtudományi munkásságra tekinthet vissza, művét két összefoglaló fejezetre tagolja. „Reneszánsz és felvilágosodás” az egyik, melyben egy olasz (Machiavelli), egy angol (Morus Tamás), két francia (Montesquieu és Rousseau) és egy orosz (Ragyiscsev) hazája politikai fejlődésére gyakorolt előrelendítő hatását rajzolja meg élesen karakterizáló vonásokkal.

A „Hazai változat” című másik fejezet — a szerző szerint — inkább embereket, mint eszméket mutat be.

A rendelkezésünkre álló hely korlátozott voltára való tekintettel ezúttal sajnós az értékes könyvnek unitárius múltunk két kiemelkedő közéleti férfiáról (Bölöni Farkas Sándor és Brassai Sámuel) szóló részével van alkalmunk csak foglalkozni.

Bölöni Farkas Sándor egy egyszerű székely határőr harmadik fiaként indul el életútjára. A kolozsvári unitárius kollégiumban tanul. Jó tollforgatónak bizonyul. „Két Brutus” című drámai kísérletére Döbrentei hívja fel Kazinczy figyelmét, s ő buzdító verset ír hozzá. 1830-ban Bély Ferenc társaságában indul el Erdélyből. Útjának célja az „Új világ”, a polgári Amerika. Útjának tapasztalatairól „Utazás Észak-Amerikában” című, legismertebb művében számol be, amely két év alatt két kiadást ért el. Széchenyi szerint „a könyv haszna honosainkra nézve felszámíthatatlan”. Jellegzetes magyar sors! Az erdélyi kormányzék, amelynek B. Farkas egyszerű írnoki alkalmazottja volt, csak a könyv nagy sikere, pénzjutalommal történt kitüntetése és a szerző akadémiai tagsága után, a könyv megjelenését követő negyedik évben jön rá arra, hogy szerény tollnoka országos hírű író —, s akkor lépteti elő fogalmazóvá. Hat évvel a 48-as forradalom után Bölöni Farkas távozik az élők sorából, egyedül viaskodva magára hagyott sorsával, akár „Kőrösi Csoma Darzsilingben”.

Alkotásai közül legmaradandóbbnak a kolozsvári Gondoskodó Társaság bizonyult, amely a külföldi tőkés biztosító társaságoktól eltérően a tagok apró takarékbetétét gyümölcsöztette, a kamatokkal együtt visszajuttatta nekik, vagy leszármazottaiknak öregség, betegség esetén. A 120 Ft. alaptőke a század végén már több, mint kétszázezerre emelkedett. A Társaság célját és szervezetét illetően szövetkezet volt, s mint ilyen megelőzte a rochdale-i (Anglia) takácsok 1844-ben alapított szövetkezetét, amelyet nemzetközi viszonylatban az első modern szövetkezetnek tekintenek. Bölöni Farkas kezdeményezései sorát jelzi továbbá a kolozsvári Kaszinó, valamint a korában rendkívül kedvelt és elterjedt „Vasárnapi Újság”, amelynek 1848-ig Brassai Sámuel, e kor másik nagy unitárius egyénisége, volt a szerkesztője.

Brassai Sámuel Torockón született. Autódidaktából lett polihisztor. 12 éves koráig apja tanította. Brassai éppen ezért nem arra volt büszke, hogy sokat tud, hanem arra, hogy tudását saját esze után sajátította el. Hosszú ideig főúri családoknál nevelősködött. Az első hazai magyar néplap, a „Vasárnapi Újság” hasábjain rendkívül széleskörű írói tevékenységet fejtett ki, amelynek — miként a szerző megállapítja — skálája a politikai kérdések fejtegetésétől a léghajózás problémáján át a mezőgazdasági szaktanácsadásig terjed.

Az angliai munkásosztály rettentő nyomoráról és általában a szociális kérdésekről írott cikkei azonban fölkeltek a reakciós körök ellenszenvét, sajtótámadások érik, aminek következményeképpen a kormányzat szigorú feddésben részesítette. De Brassai igazságáért égő szellemét nem lehet bilincsbe zárni. Amikor az 1846—47-es erdélyi országgyűlés az úrbéri kérdés rendezése során újabb terheket ró a jobbágyságra, súlyos szavakkal bélyegzi meg az önös érdekeiért síkraszálló kiváltságosokat. Az 1848-as eseményeket nagy örömmel fogadja s vezércikkben követeli: „Legyen meg a nép akarata”! A „Vasárnapi Újság” tizenöt évfolyama — állapítja meg Mikó — teljes nagyságában mutatja be Brassait, a közhasznú ismeretek terjesztőjét és a haladó eszmék érdemes előharcosát. — A kolozsvári unitárius kollégium történelmi tanszékének tanárként tartott székfoglaló beszéde az első magyar beszéd ebben az iskolában. Azelőtt latinul tartották a székfoglaló beszédeket. Beszédében a nagy francia író, Tain, ismert „környezet — milió — elméletét” egy emberöltővel megelőzve, a kor mellett a földrajzi tényezőknek a néplélekre gyakorolt hatását hangsúlyozta. — Brassai életének különösen első szakaszát vizsgálva, két lényeges kérdésre ad feleletet Mikó Imre dr! Egyik polihisztorsága, a másik társadalomszemlélete. A polihisztorság, — szerző érdekes megállapítása szerint — 1848 előtt nem kivételes, hanem inkább törvényszerű jelenség. Kevés és képzetlen a tanszemélyzet, ezért egy tanárnak a tantárgyak egész sorának a tanítását kell vállalnia. Az erdélyi polihisztorok Apácai Cserével induló sorát Brassai zárta be. — Véleményünk szerint méltatlanul illette tehát Babits Mihály a „Nyugat” egyik századelejei számában megjelent tanulmányában „magántudós” jelzővel azt a Brassait, aki egész hatalmas ismeretanyagát a közjó szolgálatába állította. — Széchenyi biztatására írja meg „Bankismeret” című legelterjedtebb munkáját s benne hazai viszonylatban elsőnek ad általános képet többek között a bankok történetéről az ókortól egészen napjainkig. — A 48-as szabadságharc leverése után Brassainak is a bújdosók kenyere jutott osztályrészül. Kolozsvárra visszatérve az 1872-ben megnyíló Tudományegyetem mennyiségtani tanszékére kap professzori kinevezést. Érdemes itt felemlíteni, hogy az élet feltételeihez való alkalmazkodás tekintetében Brassai már Darwin fellépése előtt „darwini” elveket vall.

Kimagasló érdeme Brassainak az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok megindítása is, amely két évtizeden át a világ legkülönbözőbb nemzeteihez tartozó 58 irodalomtörténész közreműködésével a népek közötti kölcsönös megismerés és békés barátság ügyét szolgálta. Mindezek után joggal állapítja meg a szerző az el-eltűnődő rezignáció csöndes hangulatában: „Elgondolni is nehéz, mi lett volna, ha Brassainak ez a rendkívüli tudományos eredetisége egyetlen szakra összpontosul, s megfelelő munkaökonómiával egész könyvtárat írhatott volna és korszakos fölfedezések fűződhetnének nevéhez”.

A szerző páratlanul sokoldalú tudásanyaga, hihetetlen szorgalomról tanúskodó adatgyűjtő buzgósága, közérthető, világosan szövegező készsége csak részei annak az alkotómunkának, amely Mikó legújabb művét is jellemzi, s amelynek mielőbbi folytatása elé várakozó örömmel tekintünk.

(ny. g.)

Ebben az esztendőben is ünnepelt hazánk népe április 4-én. Több mint két évtizede ért véget hazánk területén a háború vérzivatarra s láthattunk hozzá az újjáépítés hősi munkájához —, de az idők múlásával csak még inkább növekedik április negyedikének, hazánk felszabadulásának ünnepi jelentősége. Az egész ország ünnepi külsőt öltött ebben az esztendőben is, és bensőséges megemlékezések sokaságán foglalták szavakba az ünnepi szónokok ennek a napnak a jelentőségét.

Mi hálát adunk a jó Istennek, hogy a második világháború szörnyű vágóhíd-

ján elkerültük a nemzethalált, s hogy a felszabadító szovjet hadsereg az új és reményteljes jövő perspektíváit tárta fel előttünk, a munkának olyan eredményével biztatván, amely népünk egészének teríti meg a nemzet asztalát. A sikerek, melyeket népünk alkotó munkája eredményeképpen felmutathat, imponálóak a külső szemlélő számára is. Legnagyobb azonban az a milliókban terjedő öntudatos felelősségvállalás, népünk jelenéért és jö-

vendőjéért, melyet a szocialista demokrácia eszméi érvényesülése szül meg a lelkekben, hogy a mindennapi gyakorlati életben eszközül használhassák fel egyre többen a szellemnek pallérozott erejét, s a testvériségnek humanumot sugalló belső tartalmát.

Népünk több mint két évtizede békében építi saját életét és ezután is békében kíván élni. Eppen április negyedikének szellemében értékeljük a békének drága áldását s együtt küzdünk azokkal, kik a háborús tűzfészek eloltására törekednek pl. a vietnami amerikai agresszió visszaszorításában.

HÍREK

Húsvét első és másodnapján templomainkban ünnepi istentiszteleteket tartunk és úrvacsorát osztunk. Az úrasztala megterítéséhez atyafiságos szeretettel kérjük az egyházközségek elöljáróságait a hívek szíves támogatását.

Nagypénteken Passió-éneklés lesz a Budapest V. Nagy Ignác utcai templomunkban, este 6 órakor.

Ferencz József főgondnok Svájcba, a Német Szövetségi Köztársaságba és Angliába utazott. Március 25-én Churban (Svájc) tartott előadást „Kapcsolatok a svájci reformátói mozgalmak és a magyar unitarizmus között” címen, március 30-án pedig a Majna-frankfurt-i (Német Szöv. Közt.) unitárius gyűlekezeti, melyre meghívást kaptak a környékbeli unitárius és szabadelvű gyűlekezetek vezetői is. Április 8-án az angol unitáriusok évi közgyűlésén ismertette főgondnok atyánkfia az első latin nyelven megjelent nemzetközi unitárius kiadványt, a „De falsa et vera...” c. művet, mely 400 éve jelent meg Kolozsvárott s melynek egyetlen példányban fennmaradt 1570. évi 2-ik kiadását a magyar unitáriusok Erzsébet angol királynőnek dedikálták.

Unitárius vallásos félórát közvetít a Petőfi rádió május 19-én és július 14-én, reggel 7.30-kor.

Béres Miklós ny. pénzügyi tanácsos 67 éves korában Törökbálinton január 16-án elhunyt. A mindig egészséges, erős szervezetű, recsenyedő születésű székegy testvérünk boldogan készült unitárius egyházunk 400. évfordulójára, annak hazai és erdélyi ünnepeire. Most már lelke egyszerre vesz részt mindkét emlékülépélyben. Családjá, testvérei, nagyszámú rokonsága és barátai kísérték utolsó útjára az óbudai temetőben Bencze Márton lelkész szolgálatával.

Dr. Abrudbányai János, volt kövendi és kocsordi lelkész, volt teológiai professzor és dékán, rövid szenvedés után január 19-én, 60 éves korában Budapesten váratlanul elhunyt. Szeretettel és baráti lelkében nagy döbbenetet váltott ki hirtelen távozása. A farkasréti temetőben ravatalozták fel. A gyászszertartást Bencze Márton és Huszti János lelkész végezték.

Molnár Jenő Antal:

Neves unitárius zenetörténészünk és kritikusként tollából az utóbbi időkben két kitűnő műve látott napvilágot:

A Kis Zenei Könyvtár sorozatában (39. sz.) SMETANA, DVORAK címmel a két nagy cseh zeneírási író. Tanulságos, érdekes s általános zenetörténelmi műveltségét mindannyiunknak jól szolgáló pompás kis könyv.

A Zeneműkiadó „Nagy magyar előadóművészek” c. sorozatának I. kötetét is Molnár Jenő Antal írta, a magyar ének-művészet felejthetetlen nagy alakjáról, Basilides Máriáról. Ezt a művet is gazdag képanyag, sőt egy hangszerek melléklet egészíti ki. A Kiadó célja „mindenekelőtt a múlt nagy jelentőségű magyar énekesinek és hangszerekes művészeinek emlékét állítani...” „A nagy énekesek és instrumentalisták művészetének elemző megvilágítása segítséget nyújthat a mai muzsikusoknak is.” Molnár Jenő Antal kitűnően oldja meg fel-

adatát, mert ragyogó stílusművészetével, klasszikusan eleveníti meg a felejthetetlen nagy művészno alakját és vezet el bennünket kimagasló művészetének mélyebb megértéséhez.

Dr. Pálffy Miklós evangélikus teológiai professzor, az Ökumenikus Tanács főtitkára nagy érdeklődés mellett és mély benyomást keltő sikerrel tartotta meg előadását március 13-án a Hazafias Népfrent budapesti Bizottsága rendezésében a protestáns lelkészek békegyűlésén. Előadásának címe: „Feladataink a népi nemzeti egység erősítésében és a Hazafias Népfrent tevékenységében”. Az előadást számos hozzászólás követte s a különböző egyházak lelkészei úgy távoztak el a gyűlésről, mint akik gazdagabbak lettek ismeretben és erősebbek a jelölt nemes célok szolgálatában.

Dr. Fabinyi Tibor, evangélikus teológiai akadémiai előadó-tanár az 1968. évi Evangélikus Naptárban az „Évfordulók” című rovat első cikkét az 1568. évi tordai országgyűlésnek szenteli. Sajnáljuk, hogy lapunk terjedelme nem teszi lehetővé számunkra, hogy a cikket magát részletesebben ismertetessük. Elismerésünket és köszönetünket akarjuk azonban kifejezni Dr. Fabinyi Tibor iránt azért a tudóshoz és testvérhez egyaránt illő tárgyilagos hangvételért, amellyel megemlékezését írta. Mi unitáriusok nem vagyunk elkenyézettelve a magyar történetírás terén s ez különösen a múltra vonatkozik, mert egy kis módosítással alkalmazva egy régi közmondást rólunk nem jót vagy semmit írtak, mint a halottakról, hanem „a rosszat vagy semmit” elvet alkalmazták általában ránk vonatkozóan, miután négy évszázad múltán is még élünk.

Fabinyi dr. is bírál, de egy objektív bírálat alkotja lényegét az igazi történetírásnak. És van még egy nagy erénye: érzékelteti, hogy pl. mindaz, ami 1568-ban a tordai országgyűlésen történt, ti. a vallás és lelkiismereti szabadság elvének törvénybe iktatása, nem felekezeti ügy, hanem közös protestáns egyháztörténelmünknek és közös magyar történelmünknek, sőt egyetemes történelmünknek kimagasló ténye, amelyre mindannyian egyaránt büszkék lehetünk.

Aranylakodalom. Meleg családi ünnepség keretében ülték meg Kolozsvárott házasságuk 50. évfordulóját Sigmond József, volt székegyudvarhelyi lelkész és az egyháztársadalmi életben hasonlóan tevékeny felesége, Mátyus Piroska. A köztisztelőben álló házaspárt nagy szeretettel vették körül családtagjaik mellett barátaik és a kolozsvári hívek, akiknek körében mind a belvárosi egyházközségekben, mind az Irisz-telepen érdekes szolgálatokat végeztek és végeznek mindketten, amióta Kolozsvárra költöztek. Az egyetemes egyház és az egyházközség részéről Szabó Árpád kolozsvári lelkész jelent meg az ünneplők között, szép imában és megható beszédben emlékezve meg a házaspár félszázados egyházi és közéleti munkásságáról, Isten áldását kérve további életükre és munkásságukra is. Hívei művészi emléktárggyal lepték meg a köztisztelőben álló jubilánsokat. Fuhrmann Károly ismert kolozsvári ötvösművész alkotása ez az emléktárgy, mely magas Déva várát ábrázolja, a hegy lábánál Erdély s az unitárius egyház címerével, egyik oldalán 50. év, másik oldalán 1967. felírással. Mi is szeretettel köszöntjük a jubiláló lelkész-házaspárt.

Péterfy Dénes emlékezete. Az unitárius egyház nagyjóról való sorozatos megemlékezések között a kolozsvári Teológián az idén Péterfy Dénesről, a kolozsvári unitárius egyházközség évtizedeken át szolgált kiváló lelkészeről, a Teológiai Akadémia tudós tanáráról, a Keresztény Magvető szerkesztőjéről emlékeztek meg. Eletrajzáinak elkészítését feladatuk kapta az egyik teológus. Forrásmunkájául Sütő Nagy László atyánkfianak a budapesti egyházközségben tartott, s kivonatolva lapunkban is közzölt előadását ajánlották a megbízók.

UNITARIUS EGYHAZUNK megalapításának 400. évfordulója romániai ünnepeire, mely Zsinati Főtanács keretében augusztus 17-én, szombaton kezdődik Kolozsváron, majd 18-án délután Tordán és 19-én Déván folytatódik, — a Magyarországi Unitárius Egyház hivatalos meghívást kapott a Romániai Unitárius Egyház Képviselő Tanácsától azzal, hogy egyházunk képvisellete vegyen részt ezeken az ünnepeken. A meghívást Dr. Kiss Elek püspök és Sebe Ferenc előadó tanácsos írták alá.

A magyarországi ünnepeink, amint lapunk más helyen már számot adtunk róla, augusztus 21-én szurdán kezdődnek zsinati közgyűléssel. A külföldi testvéregyházak küldöttei közül a legtöbben a kolozsvári, tordai és dévai ünnepekről érkeznek Budapestre. Augusztus 22-től Budapesten ülésezik az Unitárius Világszövetség Végrehajtóbizottsága is.

Halottaink

Harmos Jánosné, 1967. december hó 4-én, 95 esztendő: Kálnoki Bedő Irén, dec. 14-én, 61 éves; Csépi Sándor, dec. 22-én, 78 éves; Marosi Lajos, dec. 23-án, 66 éves; Laborfalvi Berde Lajos, 1968. jan. 3-án, 84 éves; Laborfalvi Berde Lajosné, sz. Szász Berta, jan. 12-én, 83 éves; özv. Nagy Péterné, jan. 8-án, 84 éves; Balogh Gábor, jan. 12-én, 77 éves; Némethy Lajos, jan. 23-án, 63 éves; Laczkovszky András, jan. 24-én, 66 éves; Máthé György, febr. 25-én, 63 éves; Gömői Kornél, febr. 27-én, 69 éves; Lazin Aladárné, febr. 28-án, 84 éves; Török András, febr. 29-én, 85 éves; Bözödi Jakab Júlia, márc. 4-én, 74 éves; Kapás Józsefné, márc. 7-én, 78 éves korában. „Szálljon reám a Te irgalmasságod, hogy éljek...” (119. Zsolt. 77. v.)

Az UNITARIUS ÉLET előfizetési díja 1968-ban 18.— Ft., az eddigi 12.— Ft. helyett. Az 50%-os emelkedést lapunk árában a megváltozott papír- és nyomdaipari árak tették szükségessé. Kérjük kedves olvasóinkat, hogy támogatásukkal, előfizetéseik beküldésével álljanak továbbra is unitárius sajtónk szolgálatában.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházköz

Főszerkesztő és felelős kiadó: R. Filep Imre

Felelős szerkesztő: Bencze Márton
Evi előfizetési díj: 18.— forint
Budapest IX., Hógyes Endre utca 3. szám
Táv.: 137—186. Csekk.: 50.561—VIII.

INDEX: 25.842.

68.00993/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

Ebben az esztendőben is ünnepelt hazánk népe április 4-én. Több mint két évtizede ért véget hazánk területén a háború vérzivatarára s láthatunk hozzá az újépités hősi munkájához —, de az idők múlásával csak még inkább növekedik április negyedikének, hazánk felszabadulásának ünnepi jelentősége. Az egész ország ünnepi külsőt öltött ebben az esztendőben is, és bensőséges megemlékezések sokaságán foglalták szavakba az ünnepi szónokok ennek a napnak a jelentőségét.

Mi hálát adunk a jó Istennek, hogy a második világháború szörnyű vágóhíd-

ján elkerültük a nemzethalált, s hogy a felszabadító szovjet hadsereg az új és reményteljes jövő perspektíváit tárta fel előttünk, a munkának olyan eredményével biztatván, amely népünk egészének teríti meg a nemzet asztalát. A sikerek, melyeket népünk alkotó munkája eredményeképpen felmutathat, imponálóak a külső szemlélő számára is. Legnagyszerűbb azonban az a milliókban testet öltött öntudatos felelősségvállalás, népünk jelenéért és jö-

vendőjéért, melyet a szocialista demokrácia eszmei érvényesülése szül meg a lelkekben, hogy a mindennapi gyakorlati életben eszközül használhassák fel egyre többen a szellemnek pallérozott erejét, s a testvériségnek humanumot sugalló belső tartalmát.

Népünk több mint két évtizede békében építi saját életét és ezután is békében kíván élni. Eppen április negyedikének szellemében értékeljük a békének drága áldását s együtt küzdünk azokkal, kik a háborús tűzfészkek eloltására törekednek pl. a vietnami amerikai agresszió visszaszorításában.

HÍREK

Húsvét első és másodnapján templomainkban ünnepi istentiszteleteket tartunk és úrvacsorát osztunk. Az úrasztala megterítéséhez atyafiságos szeretettel kéri az egyházközségek előljáróságai a hívek szíves támogatását.

Nagypénteken Passió-énekítés lesz a Budapest V. Nagy Ignác utcai templomunkban, este 6 órakor.

Ferencz József főgondnok Svájcba, a Német Szövetségi Köztársaságba és Angliába utazott. Március 25-én Churban (Svájc) tartott előadást „Kapcsolatok a svájci reformatori mozgalmak és a magyar unitarizmus között” címen, március 30-án pedig a Majna-frankfurt-i (Német Szöv. Közt.) unitárius gyűlekezetben, melyre meghívást kaptak a környékbeli unitárius és szabadelvű gyűlekezetek vezetői is. Április 8-án az angol unitáriusok évi közgyűlésén ismertette főgondnok atyánk fia az első latin nyelven megjelent nemzetközi unitárius kiadványt, a „De falsa et vera...” c. művet, mely 400 éve jelent meg Kolozsvárott s melynek egyetlen példányban fennmaradt 1570. évi 2-ik kiadását a magyar unitáriusok Erzsébet angol királynőnek dedikálták.

Unitárius vallásos felőrárt közvetít a Petőfi rádió május 19-én és július 14-én, reggel 7.30-kor.

Béres Miklós ny. pénzügyi tanácsos 67 éves korában Törökbálinton január 16-án elhunyt. A mindig egészséges, erős szervezetű, recsenyédi születésű székely testvérünk boldogan készült unitárius egyházunk 400. évfordulójára, annak hazai és erdélyi ünnepeire. Most már lelke egyszerre vesz részt mindkét emlékünnepeken. Családja, testvérei, nagyszámú rokonsága és barátai kísérték utolsó útjára az óbudai temetőben Bencze Márton lelkész szolgálatával.

Dr. Abrudbányai János, volt kövendi és kocsordi lelkész, volt teológiai professzor és dékán, rövid szenvedés után január 19-én, 60 éves korában Budapesten váratlanul elhunyt. Szerettei és barátai lelkében nagy döbbenetet váltott ki hirtelen távozása. A farkasréti temetőben ravatalozták fel. A gyászszertartást Bencze Márton és Huszti János lelkész végezték.

Molnár Jenő Antal:

Neves unitárius zenetörténészünk és kritikuskunk tollából az utóbbi időkben két kitűnő műve látott napvilágot:

A Kis Zenei Könyvtár sorozatában (39. sz.) SMETANA, DVORÁK címmel a két nagy cseh zeneóriásról ír. Tanulságos, érdekes s általános zenetörténeti műveltségét mindannyiunknak jól szolgáló pompás kis könyv.

A Zeneműkiadó „Nagy magyar előadóművészek” c. sorozatának I. kötetét is Molnár Jenő Antal írta, a magyar énekművészet felejthetetlen nagy alakjáról, Basilides Máriáról. Ezt a művet is gazdag képanyag, sőt egy hanglezár melléklet egészíti ki. A Kiadó célja „mindenekelőtt a múlt nagy jelentőségű magyar énekeseinek és hangszerező művészeinek emléket állítani...” „A nagy énekeseik és instrumentálisták művészetének elemző megvilágítása segítséget nyújthat a mai muzikusoknak is.” Molnár Jenő Antal kitűnően oldja meg fel-

adatát, mert ragyogó stílusművészettel, klasszikusan eleveníti meg a felejthetetlen nagy művésznő alakját és vezet el bennünket kimagasló művészetének mélyebb megértéséhez.

Dr. Pálffy Miklós evangélikus teológiai professzor, az Ökumenikus Tanács főtitkára nagy érdeklődés mellett és mély benyomást keltő sikerrel tartotta meg előadását március 13-án a Hazafias Népfront budapesti Bizottsága rendezésében a protestáns lelkészek békegyűlésén. Előadásának címe: „Feladataink a nepi nemzeti egység erősítésében és a Hazafias Népfront tevékenységében”. Az előadást számos hozzászólás követte s a különböző egyházak lelkészei úgy távoztak el a gyűlésekről, mint akik gazdagabbak lettek ismeretben és erősebbek a jelölt nemes célok szolgálatában.

Dr. Fabinyi Tibor, evangélikus teológiai akadémiai előadó-tanár az 1968. évi Evangélikus Naptárban az „Évfordulók” című rovat első cikkét az 1568. évi tordai országgyűlésnek szenteli. Sajnáljuk, hogy lapunk terjedelme nem teszi lehetővé számunkra, hogy a cikket magát részletesebben ismertessük. Elismerésünket és köszönetünket akarjuk azonban kifejezni Dr. Fabinyi Tibor iránt azért a tudóshoz és testvérhez egyaránt illő tárgyilagos hangvételért, amellyel megemlékezését írta. Mi unitáriusok nem vagyunk elkényeztetve a magyar történetírás terén s ez különösen a múltra vonatkozik, mert egy kis módosítással alkalmazva egy régi közmondást rólunk nem jót vagy semmit írtak, mint a halottakról, hanem „a rosszat vagy semmit” elvet alkalmazták általában ránk vonatkozóan, miután négy évszázad múltán is még élünk.

Fabinyi dr. is bírál, de egy objektív bírálat alkotja lényegét az igazi történetírásnak. És van még egy nagy erénye: érzékelteti, hogy pl. mindaz, ami 1568-ban a tordai országgyűlésen történt, ti. a vallás és lelkiismereti szabadság elvének törvénybe iktatása, nem felekezeti ügy, hanem közös protestáns egyháztörténelmünknek és közös magyar történelmünknek, sőt egyetemes történelmünknek kimagasló ténye, amelyre mindannyian egyaránt büszkék lehetünk.

Aranylakodalmom. Meleg családi ünnepség keretében ülték meg Kolozsvárott házasságuk 50. évfordulóját Sigmund József, volt székelyudvarhelyi lelkész és az egyháztársadalmi életben hasonlóan tevékeny felesége, Mátyus Piroška. A köztisztviselőben álló házaspárt nagy szeretettel vették körül családtagjaik mellett barátaik és a kolozsvári hívek, akiknek körében mind a belvárosi egyházközségekben, mind az Irisz-telepen érdemes szolgálatokat végeztek és végeznek mindketten, amióta Kolozsvárra költöztek. Az egyetemes egyház és az egyházközség részéről Szabó Árpád kolozsvári lelkész jelent meg az ünneplők között, szép imában és megható beszédben emlékeztetve meg a házaspár félévszázados egyházi és közéleti munkásságáról, Isten áldását kérve további életükre és munkásságukra is. Hível művészi emléktárggyal lepték meg a köztisztviselőben álló jubilánsokat. Fuhrmann Károly ismert kolozsvári ötvösművész alkotása ez az emléktárgy, mely magas Déva várát ábrázolja, a hegy lábánál Erdély s az unitárius egyház címerével, egyik oldalán 50. év. másik oldalán 1967. felirattal. Mi is szeretettel köszöntjük a jubiláló lelkész-házaspárt.

Péterfy Dénes emlékezete. Az unitárius egyház nagyjairól való sorozatos megemlékezések között a kolozsvári Teológiai Akadémia tudós tanáráról, a Keresztény Magvető szerkesztőjéről emlékeztek meg. Eletrajzának elkészítését feladatuk kapta az egyik teológus. Forrásmunkájául Sütő Nagy László atyánkfianak a budapesti egyházközségben tartott, s kivonatolva lapunkban is közölt előadását ajánlották a megbízók.

UNITÁRIUS EGYHÁZUNK megalapításának 400. évfordulója romániai ünnepeire, mely Zsinati Főtanács keretében augusztus 17-én, szombaton kezdődik Kolozsváron, majd 18-án délután Tordán és 19-én Déván folytatódik, — a Magyarországi Unitárius Egyház hivatalos meghívást kapott a Romániai Unitárius Egyház Képviselő Tanácsától azzal, hogy egyházunk képviselője vegyen részt ezeken az ünnepeken. A meghívást Dr. Kiss Elek püspök és Sebe Ferenc előadó tanácsos írták alá.

A magyarországi ünnepeink, amint lapunk más helyén már számot adtunk róla, augusztus 21-én szerdán kezdődnek zsinati közgyűléssel. A külföldi testvéregyházak küldöttei közül a legtöbben a kolozsvári, tordai és dévai ünnepekről érkeznek Budapestre. Augusztus 22-től Budapesten ülésezik az Unitárius Világszövetség Végrehajtóbizottsága is.

Halottaink

Harmos Jánosné, 1967. december hó 4-én, 95 esztendősen; Kálnoki Bedő Irén, dec. 14-én, 61 éves; Csépi Sándor, dec. 22-én, 78 éves; Marosi Lajos, dec. 23-án, 66 éves; Laborfalvi Berde Lajos, 1968. jan. 3-án, 84 éves; Laborfalvi Berde Lajosné, sz. Szász Berta, jan. 12-én, 83 éves; özv. Nagy Péterné, jan. 8-án, 84 éves; Balogh Gábor, jan. 12-én, 77 éves; Némethy Lajos, jan. 23-án, 63 éves; Laczkovszky András, jan. 24-én, 66 éves; Máthé György, febr. 25-én, 63 éves; Gömöri Kornél, febr. 27-én, 69 éves; Lazin Aladárné, febr. 28-án, 84 éves; Török András, febr. 29-én, 85 éves; Böződi Jakab Júlia, márc. 4-én, 74 éves; Kapás Józsefné, márc. 7-én, 78 éves korában. „Szálljon reám a Te irgalmasságod, hogy éljek...” (119. Zsolt. 77. v.)

Az UNITÁRIUS ÉLET előfizetési díja 1968-ban 18.— Ft., az eddigi 12.— Ft. helyett. Az 50%-os emelkedést lapunk árában a megváltozott papír- és nyomdai ipari árak tették szükségessé. Kérjük kedves olvasóinkat, hogy támogatásukkal, előfizetéseik beküldésével álljanak továbbra is unitárius sajtónk szolgálatában.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör

Főszerkesztő és felelős kiadó:
R. Ille Imre

Felelős szerkesztő: Bencze Márton
Évi előfizetési díj: 18.— forint
Budapest IX., Hőgyes Endre utca 3. szám
Táv.: 137—186. Csekk: 50.561—VIII.
INDEX: 25.842.

68.00993/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató